

نقش اصلاحات اقتصادی دولت اردوغان در روند پیوستن به اتحادیه اروپایی

نوع مقاله: پژوهشی

DOR: 20.1001.1.15601986.1399.27.4.1.9

حمید/احمدی* فروزان حسن پور سودرجانی**

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۷/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۸/۲۹

چکیده

ترکیه اقدامات بسیاری را در جهت اصلاح نظام اقتصادی و سیاسی خود در جهت دستیابی به معیارهای اتحادیه اروپا انجام داده است و از شروع دوره قدرت حزب عدالت و توسعه، اقتصاد ترکیه یکی از سریع ترین رشد‌های اقتصادی جهان را تجربه کرد. در طی این دوره تا سال ۲۰۱۴ اقتصاد ترکیه رشدی ۴ درصدی را پشت سر گذاشت و بسیاری از مؤلفه‌های اقتصادی همچون درآمد سرانه و صادرات نیز رشد کردند. اما با این حال از سال ۲۰۱۶ و پس از کودتای ناکام این سال، اقتصاد ترکیه وضعیت متفاوتی را تجربه کرد، به صورتی که تورم و ناپایداری اقتصادی در این کشور افزایش یافت و ارزش لیر ترکیه در برابر ارزهای خارجی سقوط کرد. باید گفت که در دوره اردوغان تنش‌ها بین اتحادیه اروپا و ترکیه در خصوص مسائلی همچون رویکرد ترکیه نسبت به کودتای ۲۰۱۶ و سیاست‌های ترکیه در سوریه، بحث تنش ترکیه با قبرس و اصول کپنهاگ موجب تنش بین طرفین شده است ولی باید گفت سیاست پیوستن ترکیه به اتحادیه اروپا موجب اصلاحاتی در ترکیه شد که در این پژوهش تلاش خواهد شد تا به روش تبیینی به این سؤال پاسخ بدهیم که نقش اصلاحات اقتصادی دولت اردوغان در روند پیوستن به اتحادیه اروپایی چه بوده است؟ یافته‌ها نشان می‌دهد که روند اصلاحات اقتصادی در طول دوران حزب عدالت و توسعه روندی تکاملی و انباشتی داشته ولی نتوانسته است تا با معیارهای مدنظر اروپا به صورت کامل تحقق یابد و از این رو موجب پابرجا بودن اختلافات شده است.

واژگان کلیدی: اسلامگرایی، ترکیه، اقتصاد، اصلاحات اقتصادی، سرمایه گذاری خارجی.

Hahmadi@ut.ac.ir

۷ Forouzan_kavir@yahoo.com

* استاد علوم سیاسی دانشگاه تهران. تهران. ایران (نویسنده مسئول).

** کارشناس ارشد روابط بین الملل دانشگاه آزاد علوم و تحقیقات. تهران. ایران.

مقدمه

اقتصاد ترکیه فراز و نشیب‌های متعددی را طی کرده است که بحث صنعتی شدن یکی از مهم‌ترین مراحل آن است. این کشور پس از جنگ جهانی دوم به سمت صنعتی شدن پیش رفت و در سال ۱۹۶۳ برنامه‌های پنج‌ساله صنعتی شدن منسجم‌تر شد اما مسئله این است که رشد اقتصاد ترکیه از فرآیند صنعتی شدن دارای یک چالش است در ترکیه از زمان آتاتورک تا سال ۱۹۸۰ است چراکه ترکیه سیاست صنعتی شدن را در یک اقتصاد بسته و راهبرد اقتصادی درون‌نگر متکی بر دخالت دولت پیگیری می‌کرد. یکی از دلایل این سیاست شاید به زمانی برمی‌گردد که این کشور اوایل دهه ۱۹۳۰ به سمت اقتصاد سوسیالیستی گرایش داشت. عامل دیگر که باعث دخالت دولت در سطح بالاتر تصمیم‌گیری شد افزایش مالیات، از بین رفتن منابع خارجی و تورم شدید بود. به خاطر شرایط وخیم اقتصادی و ناتوانی دولت در مهار تورم در مه ۱۹۶۰ بر اثر کودتا دولت سقوط کرد. نقطه عطف گذر ترکیه با مصوبات ۲۴ ژانویه ۱۹۸۰ بود که راه اقتصاد آزاد را در پیش گرفت. در خلال ۱۹۸۰ اقتصاد ترکیه در حال پیشرفت به‌سوی یکپارچه شدن با اقتصاد جهانی حرکت کرد. اصلاحات سیاسی و اقتصادی ترکیه در امتداد اهداف اروپایی آغاز شد که خروج اقتصاد از دایره رانت‌خواری و هدایت به‌سوی ساختارهای سالم، نتیجه آن بود؛ به‌علاوه، سیاست خارجی ترکیه نیز متأثر از فرایند اصلاح ساختار سیاسی و اقتصادی داخلی پس از کودتای ۱۹۸۰، همراهی با سیاست اقتصاد جهانی، تعامل با غرب و بهره‌جویی از فرصت‌های جهانی شدن را تعقیب کرد. در تاریخ ۲۴ ژانویه ۱۹۸۰، مصوبات ثبات اقتصادی اعلام شد و محتوای تصمیم‌های جدید در اقتصاد کشور، دگرگونی‌های بنیادین پدید آورد. اما دیری نپایید که اقتصاد نیمه بسته ترکیه به سبب حمله به جزیره قبرس در سال ۱۹۷۴ با تحریم شدید روبرو شد. با وقوع انقلاب ایران در ۱۹۷۹ در بازارهای جهانی نیز قیمت نفت افزایش یافت و ناتوانی در تأمین مواد خام، انرژی از خارج و بازار سیاه اقتصاد این کشور را دچار معضل بزرگی کرد. پس از روی کار آمدن نظامیان در سپتامبر ۱۹۸۰ ترکیه اهداف اقتصاد

برون نگر را بیشتر در پیش گرفت اما به سبب مسائل ساختاری بین سال‌های ۱۹۹۵-۹۹ سهم صنایع کارخانه‌ای در ارزش کل سرمایه‌گذاری از ۸۷,۶ به ۴۳,۴ سقوط کرد و به دنبال آن سهم سرمایه‌گذاری در بخش‌های انرژی، گردشگری، حمل‌ونقل و سایر بخش‌های خدماتی افزایش یافت. در سال ۱۹۹۵ سرمایه‌گذاری به‌طور فزاینده‌ای افزایش یافت که بیشتر این مقدار، در بخش‌های منسوجات و پارچه‌بافی جذب شد. البته نقش احزاب راست میانه با پیشگامی حزب مام میهن و تورگوت اوزال دوره دوم اصلاحات اقتصادی از سال ۱۹۸۳ در آغاز این تحولات قابل‌ذکر است. در این دوره ضمن ادامه اعتقاد به سکولاریسم، اقتصاد ترکیه از نگرش چپ فاصله گرفت و با روند جهانی‌شدن همراه شد و در نتیجه تغییر جهت جدی در اقتصاد پایه‌گذاری کرد؛ زیرا سازوکار اقتصاد بازار حکم غالب شده و موجبات تحولاتی شگرف را در اقتصاد ترکیه فراهم آورد. آلمان، انگلیس، فرانسه، هلند و ایتالیا پیشگام این روند بودند. این کشورها همچنین شرکای اصلی تجارت در ترکیه و دارای تثبیت سیاسی و پیوندهای اقتصادی به‌ویژه از طریق اتحادیه اروپا که ترکیه عضو همکار است. سهم کل کشورهای اتحادیه اروپا در خارج از ترکیه تجارت در سال ۱۹۹۴ به ۴۵ درصد از کل تجارت رسید، در سال ۱۹۶۳ با امضای موافقت‌نامه‌ای روابط اقتصادی نزدیکی را با جامعه اقتصادی اروپا یک امید جدید برای اقتصاد ترکیه محسوب می‌شد و در سال ۱۹۹۵ با عضویت در اتحادیه گمرکی اروپا، سطح این روابط بیش‌ازپیش تقویت شد. سمبل روند هم‌گرایی ترکیه پیمان اتحادیه گمرکی اروپا بود و اتحادیه اروپا، مهم‌ترین پیمان هم‌گرایی اقتصادی در تاریخ ترکیه است که تاکنون آثار مثبت قابل‌توجهی بر بسیاری از بخش‌های اقتصادی این کشور داشته است. این پیمان در کنار سیاست‌های اقتصادی دولت تورگوت اوزال در دهه ۱۹۸۰، باعث رشد سریع اقتصادی است. از سال ۲۰۰۱ و با روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه زمینه برای انجام اصلاحات اساسی به‌ویژه از سال ۲۰۰۴ تسریع شد و زمینه پیروزی‌های بعدی حزب عدالت و توسعه به شکست احزاب راست‌گرا و چپ‌گرا و پیروزی‌های بعدی حزب عدالت و توسعه را در انتخابات بعدی رقم زد که به نظر بسیاری عامل اقتصاد و نقش اصلاحات نه‌تنها در ۹

پیروزی این حزب بلکه در روند پیوستن به اتحادیه اروپا تأثیرگذار بوده است. در این پژوهش تلاش خواهد شد تا به روش تبیینی و با اسناد کتابخانه‌ای و رجوع به سایت‌ها به این سؤال پاسخ بدهیم که نقش اصلاحات اقتصادی دولت اردوغان در روند پیوستن به اتحادیه اروپایی چه بوده است؟

روند پیوستن ترکیه به اتحادیه اروپا

به لحاظ اقتصادی، اتحادیه اروپا تاکنون موفق به ایجاد پول واحد و یک بازار مشترک پویا شده است که در آن نیروی انسانی، کالا، خدمات و سرمایه به راحتی و آزادانه تبادل می‌شوند و بسیاری از سیاست‌های اتحادیه اروپا به ایجاد و حفظ بازاری واحد و اثربخش مرتبط هستند. اتحادیه اروپا برای وضع استانداردهای هماهنگ، به میزان بسیاری تلاش کرده است تا سودهای اقتصادی را از طریق ایجاد بازارهای بزرگ‌تر و اثربخش‌تر کسب کند. (امیدی و اصلانی اسلمرز، ۱۷:۱۳۹۱). از مهم‌ترین وقایع تاریخی اروپا اجلاس امضای معاهده ماستریخت در ۷ فوریه ۱۹۹۲ بود که اتحادیه اروپا به جای جامعه اروپایی و بر سه ستون پایه گذاری شد. ستون اول، اتحادیه پولی و اقتصادی (پول واحد و یک بانک مرکزی مشترک)؛ ستون دوم، سیاست خارجی و امنیتی مشترک و ستون سوم، همکاری‌های حقوقی، قضایی، مدنی و اجتماعی بود. معاهده ماستریخت شامل مجموعه‌ای از توافقات گذشته به‌ویژه معاهده ۱۹۵۷ رم و قانون اروپای واحد در سال ۱۹۸۶ بود. طبق این معاهده مفهوم شهروندان اروپایی و لغو کنترل مرزی مطرح شد (فرسای، ۱۶:۱۳۸۲). در این راستا با تصمیمات نشست هلسینکی در ۱۹۹۹ کمیسیون اتحادیه‌ی اروپایی شروع به تهیه و آماده‌سازی یک برنامه مشارکت جهت الحاق ترکیه بود که این چهارچوب در مارس ۲۰۰۱ به‌وسیله اتحادیه‌ی اروپا تأیید گردید. دولت ترکیه نیز هم‌زمان برنامه ملی خود را جهت پیگیری روند ورود به اتحادیه آماده و تبیین کرد. پیرو این تحولات، شورای مشارکت ترکیه و اتحادیه‌ی اروپا شروع به برگزاری نشست‌های منظم کردند. شورای مشارکت سه بار در آوریل و ژوئن ۲۰۰۱ و ۲۰۰۲ در لوکزامبورگ تشکیل جلسه داد. در جلسه آوریل ۲۰۰۱ شورا تصمیم به ایجاد ۸ کمیته فرعی جهت تحلیل و بررسی چگونگی و هماهنگی و تطابق قوانین ترکیه

با قوانین ورود به اتحادیه‌ی اروپایی گرفت. مهم‌ترین اقدامی که در این بین انجام گرفت بازبینی در قانون اساسی ترکیه بود به‌نحوی که ۳۴ ماده از قانون اساسی در سال ۲۰۰۱ اصلاح شد. این اصلاحات سطح وسیعی از موضوعات تعمیم حقوق بشر، تقویت قانون مداری و بازسازی نهادهای دموکراتیک را در برمی‌گرفت. پارلمان ترکیه نیز در همین زمان در سه مرحله به اصلاح قوانین پرداخت. پس‌از این مرحله، شورای اروپایی در نشست دسامبر ۲۰۰۱ خود در شهر لاکن بلژیک، نکات مهمی را در روابط ترکیه با اتحادیه‌ی اروپایی خاطرنشان کرد که امکان شروع مذاکرات الحاق بین طرفین تسهیل می‌شد. این موضوع برای اولین بار در بالاترین سطح مورد توجه قرار گرفت. تصمیم مهم دیگر این بود که ترکیه در برابر دیگر کشورهای متقاضی عضویت در اتحادیه‌ی اروپا می‌توانست در تعیین آینده اروپا مشارکت داشته باشد. این تصمیم مهم وضعیت الحاق ترکیه، موجب مسرت دولتمردان ترکیه شد و آن‌ها را در برداشتن گام‌های بعدی مصمم‌تر کرد. نشست بعدی شورای اروپایی در ژوئن ۲۰۰۲ در سوئیل نیز برای ترکیه ثمراتی داشت. این نشست، اصلاحات ترکیه را تحسین کرد و اعلام کرد تصمیمات جدید در خصوص این کشور در نشست آتی شورای اروپا در دسامبر ۲۰۰۲ در کپنهاگ در پرتو گزارش کمیسیون اروپایی اتخاذ خواهد شد (موسوی، ۱۳۹۱: ۴۷-۴۸).

اجلاس کپنهاگ در سال ۲۰۰۳ در خصوص توسعه اتحادیه‌ی اروپایی تصمیمات مهمی گرفته شد. بزرگ‌ترین گسترش اتحادیه اروپا در سال ۲۰۰۴ با پذیرش ۱۰ کشور عضو جدید توسط اتحادیه اروپا انجام شد. این تصمیمات عبارت بود از الحاق ۱۰ کشور اروپایی متقاضی عضویت در اتحادیه‌ی در می ۲۰۰۴ و آن ۱۰ کشور عبارت‌اند از: مجارستان، لهستان، جمهوری چک، استونی، لیتوانی، لتونی، مالت، قبرس، اسلونی و اسلواکی. در خصوص دو کشور بلغارستان و رومانی نیز تصمیم گرفته شد شورای اروپایی بدون معطلی و تأخیر، مذاکرات را با این کشور آغاز کند. اما سران اتحادیه‌ی اروپایی در این نشست تصمیم گرفتند که شروع مذاکره با ترکیه را در سال ۲۰۰۴ نسبت به حصول شرایط و معیارهای کپنهاگ موکول کنند. سرانجام شورای اروپا در ۱۱

می ۲۰۰۴ پس از بحث‌های فراوان آغاز مذاکرات الحاق ترکیه را به اتحادیه‌ی اروپا را بعد از اکتبر ۲۰۰۵ به تصویب رساندند و نهایتاً اتحادیه‌ی اروپا و ترکیه مذاکرات رسمی در خصوص ۲۵ فصل از فرایند الحاق را در ۳ اکتبر ۲۰۰۵ آغاز کردند. زمانی که در اکتبر ۲۰۰۵ در نشست پر از جنجالی شورای اتحادیه اروپا به مقامات ترکیه اجازه الحاق به اتحادیه اروپا داده شد، اتریش مخالفت خود را با گسترش این روند ابراز کرد. درواقع این مخالفت، منعکس‌کننده نفوذ حزب آزادی اتریش و خلق‌و‌خوی افکار عمومی این کشور است. این حزب در سال ۲۰۰۶ نیز، برگزاری رفراندوم در اتریش را برای تصمیم‌گیری درباره الحاق ترکیه به اتحادیه اروپا را خواستار شد و فشارهایی را بر شرکای ائتلافی در پارلمان وارد کرد. همچنین در جولای ۲۰۰۷، کمیسر گسترش اروپا از ترکیه خواست پس از انتخابات پارلمانی، روند اصلاحات را به‌عنوان یکی از شروط پیوستن آنکارا به اتحادیه‌ی اروپا جدی تلقی کند. «اولی رن» مشاور سیاست خارجی اتحادیه‌ی اروپا در گفتگو با روزنامه دولت درباره سرعت روند اصلاحات در ترکیه اظهار داشت: "انتظار داریم که ترکیه با جدیت روند اصلاحات را در کشور خود پیگیری کرده و به مسائلی مانند آزادی بیان و مذهب بیش از هر چیز دیگری بپردازد" (موسوی، ۱۳۹۱: ۴۸ - ۴۹). در مقابل در ژانویه ۲۰۰۷، رومانی و بلغارستان عضو اتحادیه اروپا شدند. کرواسی رسماً در اول ژوئیه ۲۰۱۳ به اتحادیه پیوست، مونته نگرو، در دسامبر ۲۰۱۰ به‌عنوان نامزد اعطا شد و در ۱۹ ژوئن ۲۰۱۲ رسماً مذاکرات پیوستن با اتحادیه اروپا را آغاز کرد. صربستان که در مارس ۲۰۱۲ به‌عنوان نامزد اعطا شد و مذاکرات رسمی تا ژانویه ۲۰۱۴ آغاز کرد. مقدونیه که با اتحادیه اروپا توافق‌نامه تثبیت و همراهی دارد که مذاکرات آن توسط یونان و بلغارستان و ترکیه مسدود شده است (Redacted, ۲۰۱۳: ۱-۲). در مقایسه با عضویت سایر اعضا که از نظر زمانی نزدیک به درخواست ترکیه برای عضویت هستند می‌توان این موارد را چنین آورد:

روند الحاق کشورها به اتحادیه اروپا - ترکیه از دیدگاه مقایسه‌ای

روند کشور	کرواسی	لهستان	اتریش	اسپانیا	ترکیه
درخواست	۲۰۰۳	۱۹۹۷	۱۹۸۹	۱۹۷۷	۱۹۸۷
نظر کمیسیون	۲۰۰۴	۱۹۹۷	۱۹۸۹	۱۹۷۸	۱۹۸۹
اعلام نامزدی	۲۰۰۴	۱۹۹۷	۱۹۸۹	۱۹۷۸	۱۹۹۹
آغاز گفت‌وگوی الحاق	۲۰۰۵	۱۹۹۸	۱۹۹۳	۱۹۷۸	۲۰۰۵
پایان گفت‌وگوی الحاق	۲۰۱۳	۲۰۰۳	۱۹۹۴	۱۹۸۵	-
الحاق	۲۰۱۳	۲۰۰۴	۱۹۹۵	۱۹۸۶	-

منبع : (Redacted, 2013:1-2)

با نگاه به جدول زمانی الحاق کشورهای نامزد قبلی معلوم می‌شود که ترکیه تنها کشوری است که نسبت به بقیه روند الحاق طولانی دارد. در مورد الحاق لهستان و کرواسی، این واقعیت که از معیار توسعه‌یافتگی اتحادیه اروپا بسیار دور و احتمالاً نه در وضعیت بهتر از ترکیه مسئله پیچیده به نظر می‌رسد. ترکیه در سال ۱۹۸۷ برای عضویت جامعه اروپا درخواست داده و مدت انتظار مشابه آن در قیاس با هر نامزد قبلی عضویت آن هیچ کجا به چشم نمی‌خورد. حتی آن کلود یونکر^۱ رئیس کمیسیون اروپایی در ژوئیه ۲۰۱۴ گفت که تحت ریاست من از کمیسیون، مذاکرات در حال انجام برای الحاق کشورهای بالکان غربی است اما او هم یک کلمه درباره ترکیه صحبت نکرد (Tocci, ۲۰۱۴:۳). ناگفته نماند که ورود پاپاندرئوس به صحنه سیاست خارجی یونان که معتقد بود امنیت یونان با ورود ترکیه به اتحادیه اروپا بهتر تأمین می‌شود و روابط نزدیک با اسمائیل جم وزیر خارجه ترکیه برقرار کرد یک اتفاق مثبت برای ترکیه بود؛ همچنین روی کار آمدن گرهارد شرور به جای هلموت کهل که تمایل به عضویت ترکیه داشت تأثیر مثبت بر پذیرش نامزدی ترکیه به اتحادیه نیز داشت. با این حال برخی معتقدند که به سبب پیشرفت‌های محدود در زمینه حقوق بشر و دموکراسی ترکیه نگرش‌ها به ترکیه مثبت نشده است بلکه موقعیت ژئوپلیتیک کشور ترکیه باعث اتخاذ چنین تصمیمی شده است. روند تکامل دموکراسی ترکیه و ثبات آن اهمیت فوق‌العاده در این نگرش‌ها داشته است. همچنین به نظر برخی در ترکیه، حداقل سه تحول به هم پیوسته موجب بهبود نگرش‌ها شده است: رابطه بین ترکیه و یونان، اصلاح قانون اساسی و نهایتاً ظهور حزب عدالت و توسعه که گام‌های بزرگی به سمت تحقق معیارهای سیاسی کپنهاگ در دموکراسی و حقوق بشر برداشت (ارغوانی پیرسلامی و همکاران، ۱۳۹۶:۱۳۴).

پس از پیروزی اسلام‌گرایان در سال ۲۰۰۲، ترکیه سیاست تبدیل‌شدن به یک قدرت محوری در منطقه را دنبال کرد و با اندکی فاصله گرفتن از امریکا، درصدد برآمد نقش پررنگ‌تری ایفا کند. اردوغان از افراط و تفریط در عرصه سیاست خارجی خودداری کرد و تمام تلاش خود را به کار گرفت تا روابطش با هیچ‌کدام از بازیگران بین‌المللی و منطقه‌ای به هم نخورد (احمدی و حاتم آبادی فراهانی، ۱۳۹۰: ۳۲). با انتخابات ریاست جمهوری در ژوئن ۲۰۱۱ ترکیه و مسائل سوریه ترکیه را درگیر کرد. با این حال رشد اقتصادی ترکیه فاکتور قابل‌توجهی بود. با آغاز سال ۲۰۱۲، مذاکرات الحاق ترکیه با اتحادیه اروپا اساساً به بن‌بست سیاسی و فنی رسیده بود. به‌ویژه آنکه دوره ریاست قبرس در ۱ ژوئیه هم در این سال بود و ترکیه علناً می‌خواست او را نادیده بگیرد. در اوایل ژوئن ۲۰۱۳، هم‌زمان با نزدیک شدن به از سرگیری مذاکرات الحاقی با ترکیه، آشفتگی داخلی ترکیه را لرزاند. برای اینکه کشوری بتواند عضو اتحادیه اروپا شود باید معیارهای اقتصادی و سیاسی لازم را که معروف به "معیارهای کپنهاگ" هستند به مرحله اجرا درآورد، معیارهایی که در نشست کپنهاگ در ژوئن ۱۹۹۳ وضع شدند. در چارچوب این ضوابط، در حوزه سیاست: ثبات نهادهای تضمین‌کننده دموکراسی، حاکمیت قانون، حقوق بشر و احترام و حمایت از اقلیت‌ها؛ در حوزه اقتصاد: وجود یک اقتصاد بازار کارکردی و توانایی همراهی با فشارهای رقابتی و نیروهای بازار درون اتحادیه؛ در حوزه قانونی و اجرایی: ظرفیت اعمال تعهدات عضویت و ظرفیت انطباق با مجموعه مقررات حقوقی جامعه یا به عبارتی پذیرش دستاوردهای اجتماعی اتحادیه اروپا از جمله تعهدات عضویت، پایبندی به اهداف سیاسی، اقتصادی و پولی اتحادیه است. بدین ترتیب، انطباق با ضوابط در حوزه سیاسی، پیش‌شرط گشودن مذاکرات است، انطباق با سایر حوزه‌ها نیز پیش‌شرط عضویت کامل است؛ جهت نظارت قانونی در اجلاس سال ۱۹۹۶ لوکزامبورگ، تهیه اسناد مربوط به گزارش کمیسیون در خصوص پیوستن کشورهای کاندیدا، تصویب شد. این اسناد درجه‌ی انطباق سالیانه و ظرفیت‌های کشورهای کاندیدای عضویت را مشخص می‌سازند (ر.ک مفیدی احمدی، ۲۰۰۸: ۴۹؛ ۳۹: ۱۳۹۳). Konings). بدین ترتیب با استانداردهای فوق‌الزاد اصلی برای اجرای توافقنامه ثبات و همبستگی (SAA) محیا می‌شود که به صورت جداگانه با اعضای بالقوه به امضاء می‌رسد. با این حال، شرط سازگاری ترکیه با معیارهای اروپایی برای پیوستن به اتحادیه اروپا از بعد اصلاحات عمیق و اساسی بین سال‌های ۱۹۹۹ و ۲۰۰۴ فشار زیادی به ترکیه ایجاد کرد (Soyaltin & Tanja see, ۲۰۱۲: ۱۱).

به هر حال در مورد عضویت ترکیه در اتحادیه اروپا بر این موارد مهم تأکید دارد که پتانسیل اقتصادی کشور ترکیه به عنوان یکی از مهم‌ترین کشورهای در حال ظهور جهان است و اقتصاد و

بازار آن برای کمک به رشد اقتصادی اتحادیه اروپا مفید است.

اصلاحات ترکیه برای پیوستن به اتحادیه اروپا

فصول مذاکرات پیوستن به اتحادیه اروپا عبارتند از: ۱. جابجایی آزاد کالا ۲. آزادی جابجایی کارگران ۳. حق تأسیس و آزادی ارائه خدمات ۴. جابجایی آزاد سرمایه ۵. تدارکات عمومی ۶. قانون شرکت ۷. مالکیت معنوی ۸. سیاست رقابت ۹. خدمات مالی ۱۰. جامعه اطلاعاتی و رسانه ۱۱. کشاورزی و توسعه روستایی ۱۲. ایمنی مواد غذایی ۱۳. شیلات ۱۴. حمل و نقل سیاست ۱۵. انرژی ۱۶. مالیات ۱۷. سیاست اقتصادی و پولی ۱۸. آمار ۱۹. سیاست اجتماعی و اشتغال ۲۰. سیاست‌های صنعتی و صنعتی ۲۱. شبکه‌های بین اروپایی ۲۲. سیاست منطقه‌ای و هماهنگی ابزارهای ساختاری ۲۳. قوه قضائیه و حقوق اساسی ۲۴. عدالت، آزادی و امنیت ۲۵. علم و پژوهشات ۲۶. آموزش و فرهنگ ۲۷. محیط ۲۸. حمایت از مصرف‌کننده و بهداشت ۲۹. اتحادیه گمرکی ۳۰. روابط خارجی ۳۱. سیاست خارجی، امنیتی، دفاعی ۳۲. کنترل مالی ۳۳. مقررات مالی و بودجه ۳۴. مؤسسات ۳۵. سایر مسائل. در این خصوص با نگاهی دقیق به این فصول و مفاد درخواست از ترکیه متوجه سه نکته می‌شویم:

۱- مفاد خواسته‌شده شامل تغییرات ساختاری اساسی برای ترکیه است

۲- مفاد خواسته‌شده شامل ارتباط مستقیم و غیرمستقیم با مقوله اقتصاد است

۳- مفاد خواسته‌شده به صورت قوانین ثبتي شامل بندهای درخواست روشن و مشخص از ترکیه است و در نتیجه امکان چانه‌زنی و چشم‌پوشی اتحادیه اروپا از عملکردهای ناقص یا نقض آن برای ترکیه غیرقابل امکان است. در ادامه پیرو فصول ۳۵ گانه فصل گذشته اقدامات خواسته‌شده و انجام‌شده توسط ترکیه را مورد توجه قرار می‌دهیم:

اقدامات خواسته شده از ترکیه در بندهای اقتصادی	اقدامات انجام شده ترکیه
بترکیه با تضمین یک سیاست منسجم در طول دوره پیش از الحاق در کلیه زمینه های مربوط به تدارکات عمومی و با هدایت اجرای آن ، سازمانی را برای خرید مأموریت دهد تا روند همسویی با قانون را تسهیل کند و مذاکرات آینده در مورد فصل را تسهیل کند. ترکیه استراتژی جامع خود را به کمیسیون ارائه دهد ، که باید شامل همه اصلاحات لازم از نظر همسویی قانون گذاری و ایجاد ظرفیت نهادی برای انطباق با توافقنامه خرید ، با برنامه های زمانی و نقاط عطف باشد. این استراتژی شامل همه جنبه ها و به ویژه: تطبيق قوانین مربوط به قراردادهای عمومی و امتیازات با بخشنامه های خرید ، و درعین حال انسجام هرگونه ابتکار قانون گذاری بیشتر در مورد مشارکت عمومی خصوصی و خصوصی با حق انتقال قانون را تضمین می کند. - تنظیم قوانین مربوط به رویه های بازرنگری با دستورالعمل های اصلاح - تقویت ظرفیت های اداری در تمام سطوح از جمله نهادهای بازرنگری و سازوکارهای اجرایی. برنامه عملی مفصل برای حذف ترجیحات داخلی و سایر اقدامات تبعیض آمیز غیر از ترجیحات قیمت ، اثبات شده توسط تجزیه و تحلیل آماری و اقتصادی ، شامل لیست کاملی از تنظیمات مستقیم و غیرمستقیم موجود و برنامه های زمانی با نقاط عطف برای حذف تدریجی آن ها. این استراتژی ، به ویژه در مورد ترجیحات قیمت ، باید با توجه به نتیجه مذاکراتی که طبق ماده ۴۸ تصمیم ۹۵/۱ شورای اتحادیه اروپا و ترکیه برای گسترش اتحادیه گمرکی در خریدهای عمومی پیش بینی شده ، به روز و تکمیل شود. ۳. ترکیه ، به عنوان اولین قدم ، اصلاحاتی را در دامنه قوانین خود اعمال می کند تا اطمینان حاصل کند که همه زمینه های مربوطه را پوشش می دهد و با دامنه دستورالعمل های کلاسیک و خدمات مربوط به مقامات و نهادهای پیمانکاری و همچنین قراردادهای متناسب است. تحت پوشش قرار گرفته ، و بنابراین کلیه معافیت های رژیم تدارکاتی موجود در قوانین مختلف خاص را لغو می کند.	به منظور انجام وظایف توسعه و هماهنگی سیاست های تدارکات عمومی ، بخش هماهنگی تدارکات عمومی تحت وزارت دارایی - اداره کل بودجه و کنترل مالی در سال ۲۰۰۹ تأسیس شده است. در چارچوب معیار دوم ، اولین پیش نویس استراتژی تهیه و به کمیسیون ارائه شد. در مورد سومین معیار گشایش ، یعنی انطباق قوانین تدارکات عمومی ترکیه با قوانین اتحادیه اروپا از نظر دامنه و معافیت ها ، در حال آماده سازی قرار گرفت در چارچوب همکاری بین وزارت دارایی و OECD-SIGMA. کارگاه های آموزشی زیادی از سال ۲۰۱۰ برگزار شده است. امکان خرید الکترونیکی (EKAP) از تاریخ ۱ سپتامبر ۲۰۱۰ فعال شد. سازمان تدارکات عمومی تمام مراحل مناقصه را از شناسایی نیازها به عقد قرارداد به رسانه دیجیتال منتقل کرد تا فرایندهای مناقصه با انطباق بیشتر با قوانین و سریع تر و مؤثرتر محقق شوند. بنابراین ، صرفه جویی تا ۲۰٪ در هزینه های مربوط به روند مناقصه تضمین شد. با توجه به هدف اتحادیه اروپا برای انجام کلیه خریدهای عمومی در رسانه های الکترونیکی تا سال ۲۰۱۶ ، برنامه (EKAP) گامی مهم محسوب می شود. EKAP به عنوان یکی از استراتژیک ترین پروژه دولت الکترونیکی در ترکیه انتخاب شد. موسسه استاندارد ترکیه خدمات انجام شده از طریق EKAP را تأیید کرد.

برای حصول اطمینان از اجرای کارآمدتر قانون جدید و با توجه به افکار عمومی منفی در مورد برخی از مواد این قانون ، مطالعه‌ای درباره پیش‌نویس قانون برای اصلاح قانون موجود تا تاریخ ۱ ژوئیه ۲۰۱۲ انجام شده است. قانون ، قانون "۶۳۳۵" در مورد "اصلاح قانون تجارت ترکیه و قانون اجرای و اجرای قانون تجارت ترکیه" در روزنامه رسمی شماره ۲۸۳۳۹ از ۳۰،۰۶،۲۰۱۲ منتشر شد. قانون جدید شامل اقدامات لازم برای عملکرد و توسعه بازار سرمایه در یک فضای قابل اعتماد ، شفاف ، مؤثر ، پایدار ، عادلانه و رقابتی به شماره ۶۳۶۲ روزنامه رسمی و شماره ۲۸۵۱۳ در مورخه ۳۰/۱۲/۲۰۱۲ منتشر شد تأسیس یک مرجع واحد نظارت بر نظارت عمومی ، حسابداری و حسابرسی ، مرجع نظارت بر امور عمومی ، حسابداری و حسابرسی با "مصوبه قانونی مربوط به سازمان و وظایف استانداردهای نظارت عمومی ، حسابداری و حسابرسی مرجعیت" که در ۲ نوامبر ۲۰۱۱ در روزنامه رسمی منتشر شد. به منظور تقویت ظرفیت اداری ، وزارت گمرک و تجارت پروژه سیستم ثبت مرکزی پردازش آنلاین (MERSIS) اقدامات مربوط به شرکت انجام می‌دهد. (https://www.ab.gov.tr/6-company-law_71_en.html)	"ترکیه ، یک استراتژی دقیق به کمیسیون ارائه می‌دهد که باید تمام تغییرات لازم را برای انطباق با قوانین از نظر قانون شرکت و گزارشگری مالی و در عین حال سازوکارهای دقیق اجرای آن پوشش دهد. معیارهای فنی عبارت‌اند از: ۱. تصویب قانون تجارت، قانون اجرای قانون تجارت و همچنین یکپارچگی قوانین مربوطه با اتحادیه اروپا ۲. قانون بازار سرمایه را مطابق با قانون مربوطه اصلاح می‌کند . ۳. ارائه کامل گزارش‌های مالی و قوانین حسابرسی مورد نیاز، از جمله قوانین ثانویه آن، با اتحادیه اروپا ۴. استانداردهای حسابرسی و مجاز کردن حساب‌رسان و شرکت‌های حسابرسی مستقل تحت سیستم نظارت عمومی و نظارت بر فعالیت‌های آن‌ها در چارچوب تضمین کیفیت ، ایجاد می‌کند. ۵. ترکیه ظرفیت اداری خود را متناسب با پیاده‌سازی و اجرا کند
کارگروه حقوق مالکیت معنوی بین ترکیه و اتحادیه اروپا ایجاد شده است. گروه کاری توسط وزارت فرهنگ و جهانگردی هماهنگ می‌شود. - به منظور توسعه استراتژی‌ها هیئت هماهنگی حقوق مالکیت معنوی و صنعتی در ۲۱ مه ۲۰۰۸ تأسیس شد - اداره ثبت اختراعات و علائم تجاری ترکیه یک سیستم مؤثر و گسترده مالکیت معنوی با مؤسسات مرتبط در ترکیه و همچنین با سازمان‌های بین‌المللی مثل euipo ، wipo انجام می‌دهد و برای مبارزه با دزدی QR Code انجام می‌دهد و «واحدهای جرم مالکیت معنوی» با پلیس ترکیه در ارتباط است. - دادگاه‌های تخصصی برای پژوهش در مورد حقوق مالکیت معنوی در سه شهر بزرگ فعالیت می‌کند. (https://www.ab.gov.tr/72_en.html)	"ترکیه یک برنامه اقدام دقیق ، از جمله مهلت‌های تعیین شده و نقاط عطف ، برای ایجاد ظرفیت لازم برای اجرای و اجرای حقوقی در هر منطقه تحت پوشش این فصل ، به کمیسیون ارائه می‌دهد. این برنامه اقدام باید شامل لزوم افزایش کارکنان و منابع بودجه‌ای مقامات مربوطه ، ارائه آموزش‌های تخصصی برای دستگاه‌های اجرای قانون ، قضات ، دادستان‌ها و مقامات گمرکی ، توسعه کمپین‌های آگاهی عمومی و بهبود همکاری بین نهادهای انتظامی باش
آماده‌سازی پیش‌نویس برنامه جدول زمانی مربوط به هم تراز کلیه طرح‌های کمک باقیمانده یا اقدامات معادل آن است که با تعهدات ناشی از توافق‌نامه‌های دوجانبه موجود بین ترکیه و اتحادیه اروپا ناسازگار است. ارائه اطلاعات دقیق در مورد تکامل ظرفیت در بخش فولاد و کمک‌های دولتی از سال ۲۰۰۱ به اتحادیه اروپا به‌روزرسانی کمک‌های دولتی در خصوص کمک‌های ارائه شده و رایزنی بر سر موارد نقض توافق‌نامه (https://www.ab.gov.tr/8-competition-policy_73_en.html)	راهنمایی یک مرجع کمک‌های دولتی از نظر عملیاتی با اختیارات لازم برای اجرای کامل قوانین کمک‌های دولتی ناشی از توافقات دوجانبه موجود نظارت بر اجرا و بازیابی کمک‌های دولتی ، به منظور اجرای تعهدات ناشی از توافق‌نامه‌های دوجانبه موجود بین ترکیه و اتحادیه اروپا. اتخاذ کلیه اقدامات لازم برای اطمینان از عدم بهره‌مندی هیچ شرکت فولادی از کمک‌های دولتی که به موجب نقض توافق‌نامه بین ECSC و ترکیه در مورد تجارت زغال‌سنگ و محصولات فولادی صورت گرفته است.

در مورد ارتباطات الکترونیکی و قانون شماره ۶۵۶۳ در مورد تنظیم تجارت الکترونیکی لازم‌الاجرا شد اقدامات متناسب با قانون اتحادیه اروپا (دستورالعمل خدمات رسانه‌ای صوتی و تصویری اتحادیه اروپا) در تصمیمات شورای عالی صداوسیما و اینترنت منتشر و لازم‌الاجرا شد (https://www.ab.gov.tr/75_en.html)	-ترکیه همسویی قانون‌گذاری با حقوقی راجع به ارتباطات الکترونیکی، به‌ویژه در مورد خدمات جهانی، حقوق مصرف‌کننده و مدیریت طیف (ازجمله هماهنگ‌سازی تخصیص فرکانس رادیویی) و حقوقی مربوط به خدمات جامعه اطلاعاتی را به پایان می‌رساند. -ترکیه پس از تجزیه و تحلیل بازار، و رژیم مجوز عمومی مطابق با قانون اجرای اقدامات حفاظتی رقابتی در برابر اپراتورهایی که قدرت بازار قابل‌توجهی دارند، تضمین می‌کند. به‌طور خاص، ترکیه سابقه‌ای در مورد اعمال حقوق تازه‌واردان در بازار ارتباطات الکترونیکی ارائه می‌دهد. -ترکیه ظرفیت اداری کافی برای اجرای حقوقی در زمینه ارتباطات الکترونیکی و همچنین شفافیت، پیش‌بینی و استقلال تنظیم‌کننده ارتباطات از راه دور را تضمین می‌کند. -ترکیه قانونی را تصویب می‌کند که هدف آن انتقال اصل قانون سیاست‌های سمعی و بصری، به‌ویژه دستورالعمل خدمات رسانه‌ای سمعی و بصری است، ازجمله اقدامات برای اطمینان از انطباق چارچوب قانونی ملی با اصل آزادی دریافت و پخش مجدد پخش تلویزیونی. ترکیه در مورد تأثیر اقدامات اتخاذشده با توجه به افزایش شفافیت روند تنظیم سمعی و بصری و استقلال نهاد نظارتی صالح، یک رازینی عمومی با دینفعان مربوط را به اتمام می‌رساند و یافته‌ها را به‌صورت مناسب منعکس می‌کند (HYPERLINK "https://www.ab.gov.tr/75_en.html" https://www.ab.gov.tr/75_en.html)
به‌منظور دستیابی به هماهنگی کامل با قانون اتحادیه اروپا و معرفی اقدامات مکمل برای حمایت از حقوق مصرف‌کننده، قانون جدید حمایت از حقوق مصرف‌کننده شماره ۶۵۰۲ در روزنامه رسمی در ۲۸ نوامبر ۲۰۱۳ منتشر شد. آیین‌نامه مربوط به بافت و سلول‌های انسانی و کیفیت و ایمنی مراکز مربوط به بافت و سلول‌های انسانی" در روزنامه رسمی مورخ ۲۷ اکتبر ۲۰۱۰ منتشر شد و برنامه همکاری مالی در ژانویه ۲۰۱۴ آغاز شد. آیین‌نامه روش‌ها و ملزومات مربوط به نوع تولید، برجسب‌گذاری و نظارت برای محافظت در برابر آسیب‌های محصولات دخانیات" با این آیین‌نامه که در ۲۷ فوریه ۲۰۱۰ در روزنامه رسمی منتشر شد، اصلاح شد. آیین‌نامه اصول نظارت و کنترل بیماری‌های واگیر در تاریخ ۲ آوریل ۲۰۱۱ اصلاح‌شده است تا سایر بیماری‌های واگیر را شامل شود. که در قانون اتحادیه اروپا به لیست بیماری‌های قابل گزارش این آیین‌نامه ذکر شده است. آیین‌نامه اقدامات مربوط به حفاظت از محیط‌زیست و بهداشت عمومی از اثرات منفی تابش غیر یونیزه" در روزنامه رسمی در تاریخ ۲۴ ژوئیه ۲۰۱۰ منتشر شد. "آیین‌نامه حقوق مسافران هوایی" در تاریخ ۳ دسامبر ۲۰۱۱ در روزنامه رسمی منتشر شد (https://www.ab.gov.tr/93_en.html).	۱- ترکیه قانون فعلی خود را در مورد ایمنی عمومی محصولات تجدیدنظر می‌کند و قوانین خود را در مورد حمایت از مصرف‌کنندگان اصلاح می‌کند. ۲. ترکیه قانونی را تصویب می‌کند که هدف آن انتقال کمیسیون اجرای دستورالعمل‌های کمیسیون در زمینه نیازهای فنی برای خون و اجزای خون، الزامات قابل‌ردیابی و اطلاع از واکنش‌های جانبی جدی و حوادث و سیستم کیفیت برای مراکز خون است. ۳. قوانینی را تصویب می‌کند که هدف آن انتقال مواد مغذی بر روی بافت‌ها و سلول‌ها است، به‌ویژه با توجه به نگهداری سوابق ۳۰ ساله، سلول‌های تولیدمثل، گزارش وقایع و عوارض جانبی جدی، محافظت از داده‌ها و روش‌های استاندارد عملکرد برای پردازش و آزمایش سلول‌ها و بافت‌ها. ۴. با تمرکز بر بازده زیاد قیر و دخانیات خوراکی و همچنین انتقال مواد قانونی تبلیغات دخانیات، در زمینه مقررات مربوط به تنباکو پیشرفت بیشتری داشته باشد. ۵. ترکیه موظف به هماهنگی با اتحادیه اروپا در زمینه بیماری‌های واگیردار باید باشد

تعهدات ترکیه در بخش اتحادیه گمرکی از تصمیم شماره ۱/۹۵ شورای تأسیس اتحادیه گمرکی بین ترکیه و اتحادیه اروپا ناشی می‌شود (https://www.ab.gov.tr/93_en.html)	«این‌نامه ساده‌سازی معاملات گمرکی» در ۱۰ ژانویه ۲۰۱۳ در روزنامه رسمی منتشر شد و لازم‌الاجرا شد. به‌منظور گسترش استفاده از مجوز محلی برای معاملات واردات، این این‌نامه اصلاح شد. متن «کنوانسیون رویه حمل‌ونقل مشترک» و «کنوانسیون ساده‌سازی تشریفات در تجارت کالاها» در ۴ اکتبر ۲۰۱۲ در روزنامه رسمی منتشر شد. در مورد سیستم پنجره واحد، راهنمای اسناد الکترونیکی برای فعالان اقتصادی در وب‌سایت وزارت گمرک و تجارت منتشر شده است. مطالعات مربوط به پیش‌نویس قانون جدید گمرک باهدف اطمینان از همسویی بیشتر با کد سفارشی اتحادیه در حال انجام است. توافق‌نامه مشارکت ترکیه در برنامه گمرک ۲۰۲۰ در ۱۶ ژوئیه ۲۰۱۴ امضا شده است. با این تفاهم‌نامه اداره گمرک ترکیه به مدت ۷ سال آینده به‌طور فعال در جلسات و گروه‌های پروژه در محدوده برنامه شرکت خواهد کرد
ترکیه باید به‌طور کامل از مکانیسم مشاوره اتحادیه گمرک استفاده کند. رایزنی باهدف اطمینان از انسجام موقعیت ترکیه با جامعه اروپا در مذاکرات چندجانبه، به‌ویژه در سازمان تجارت جهانی، در مورد تجارت کالا (https://www.ab.gov.tr/30-external-relations_95_en.html)	توجه به همسو شدن باسیاست تجاری مشترک اتحادیه اروپا، توافق‌نامه منطقه‌ای درباره قوانین منشأ ترجیحی مدیرانه پان اروپایی از تاریخ ۱ فوریه ۲۰۱۴ لازم‌الاجرا شد. ترکیه در ۱ ژوئیه ۲۰۱۴ به عضویت از ODSG - گروه پشتیبانی اهداکنندگان OCHA (دفتر هماهنگی امور بشردوستانه سازمان ملل متحد) درآمد. ترکیه کمک‌های توسعه خود را از طریق آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه (TİKA) انجام می‌دهد. کمک‌های بشردوستانه ترکیه فقط در سطح دوجانبه محقق نشده است، تلاش‌هایی برای تهیه کمک از طریق سازمان‌های بین‌المللی مانند دفتر هماهنگی امور بشردوستانه سازمان ملل (OCHA) و برنامه جهانی غذا (WFP) صورت گرفته است. این پرونده به کمک‌های بشردوستانه خارجی ما یک بعد بین‌المللی داده و همکاری ما با سازمان‌های بین‌المللی فعال در این زمینه افزایش یافته است. با توجه به همسو شدن باسیاست مشترک تجاری اتحادیه اروپا، توافق‌نامه تجارت آزاد با کشورهای ثالث منعقد می‌شود

طبق ارزیابی کمیسیون در رابطه با جابجایی آزاد کالا و هم ترازی قانون‌گذاری روند روبه‌پیشرفت است، اما طبق گزارش پیشرفت محدودی حاصل شده است. موانع فنی تجارت همچنان مانع از جابجایی آزاد کالا در نقض تعهدات ترکیه تحت اتحادیه گمرکی می‌شود. به‌سختی می‌توان پیشرفتی را در زمینه آزادی حرکت کارگران گزارش داد، جایی که آماده‌سازی برای اعمال حقوق در مراحل اولیه باقی‌مانده است. همسویی در زمینه‌های حق استقرار و آزادی ارائه خدمات نیز در مراحل اولیه باقی‌مانده است. هیچ پیشرفتی در زمینه حق استقرار، آزادی ارائه خدمات

مرزی، خدمات پستی و شناخت متقابل صلاحیت‌های حرفه‌ای ثبت‌نشده است. در مورد حرکت آزاد سرمایه، ترکیه به‌ویژه در مورد حرکت سرمایه و پرداخت‌ها، پیشرفت‌هایی داشته است. در آزادسازی تدریجی تملک املاک و مستغلات توسط خارجی‌ها، جایی که موانع مختلف باقی‌مانده است، هیچ پیشرفتی حاصل نشده است. محدودیت‌های مربوط به جابجایی سرمایه در تعدادی از بخش‌ها وجود دارد، از جمله در مورد سرمایه‌گذاری‌های مستقیم از اتحادیه اروپا. چارچوب قانونی علیه تأمین مالی تروریسم ناقص است و گروه ویژه اقدام مالی ترکیه را به دلیل کمبودهای استراتژیک خود در این زمینه در لیست سیاه قرار داده است. از طرف دیگر ترکیه همچنان کشور مهم ترانزیت و مقصد مهاجران بی‌قاعده است. برای جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه و پذیرش مجدد مهاجران نامنظم تلاش‌هایی لازم است (eur-lex.europa, 2011)

تأثیر اصلاحات ترکیه بر اقتصاد

باانگیزه رشد اقتصاد ترکیه برای چندین دهه، ساختار اقتصادی ترکیه بر مبنای حمایت سیاسی، اقتصادی از بخش‌های صنعتی و تجاری در بخش اروپایی دورمی زد؛ بسیاری از این واحدهای اقتصادی بر مبنای مزیت نسبی در تولید شکل نگرفته بود از این‌رو برای ادامه حیات خود به‌شدت به سیاست‌های حمایتی دولت نیز وابسته بودند و حتی واحدهای با مزیت نسبی به دلیل مدیریت ناکارآمد دولتی، بهره‌وری کمی داشتند. درواقع، سامان سیاسی و اجتماعی که در ترکیه بر پایه نظم موجود بعد از جنگ جهانی شکل گرفته بود در یک سر آن، گروه‌های اقتصادی رانتیر بودند و سر دیگر، ارتش و سیاستمداران کهنه‌کار که هدف هر سه گروه، حفظ سامان سیاسی موجود بود. روابط متقابل اقتصاد و سیاست موجب شد تا هرگونه تغییری در بخش اقتصادی، به بخش سیاسی هم منتقل شود (زاهدی و سرپرست سادات، ۱۳۹۶: ۱۰). از سال ۲۰۰۱ و با روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه زمینه برای انجام اصلاحات اساسی و حصول آن در سال ۲۰۰۴ تسریع شد؛ چنانکه ضیا اونیش در بررسی دلایل پیروزی حزب عدالت و توسعه

به شکست احزاب راست‌گرا و چپ‌گرا در حل بحران‌های اقتصادی و هم‌زمان موفقیت اردوغان و تیم وی در بهبود شرایط اقتصادی کشور می‌داند (ارغوانی پیرسلامی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۳). تا سال ۲۰۰۴ میزان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشور ترکیه بسیار پایین و نزدیک به صفر است و سرمایه‌گذاری داخلی نیز در سطح پایینی ثابت است. در طی این سال‌ها رشد اقتصادی نیز در این کشور ثابت بوده است و نوآوری در سطح بسیار پایینی قرار داشته است. بعد از سال ۲۰۰۴ سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به‌صورت سینوسی افزایش و کاهش یافته است و نوآوری همچنان بسیار پایین است. سرمایه‌گذاری داخلی و رشد اقتصادی بعد از سال ۲۰۰۴ روند صعودی داشته‌اند (داستانی امینه، ۱۳۹۲: ۸۰). جذب سرمایه خارجی از طریق خصوصی‌سازی بنگاه‌های اقتصادی به‌ویژه در عرصه صنایع مرتبط با نفت و گاز، بانکداری و بندرهای بزرگ؛ کنترل مؤثر تورم و تک رقمی کردن آن و کاهش نرخ تورم در سال ۲۰۰۴ به ۹/۳ درصد (این رقم طی ۳۰ سال قبل از آن در تاریخ ترکیه بی‌سابقه بوده است) مهم‌ترین اقدام‌های حزب عدالت و توسعه برای بهبود شرایط اقتصادی کشور ترکیه است. درحالی‌که در سال‌های آغازین سده جدید میلادی نرخ تورم در ترکیه سه‌رقمی بوده است؛ کاهش نرخ بیکاری تا ۱۰ درصد؛ افزایش ارزش پول ترکیه - لیر - در مقابل ارزهای خارجی؛ افزایش درآمد سرانه ملی ترکیه به حدود ۷۴۰۰ دلار؛ استمرار رشد تولید ناخالص داخلی به‌صورت معدل ۶ درصد در سال‌های اخیر پیامدهای مستقیم اجرای این سیاست‌ها است. شواهد اقتصادی که در قالب اصلاحات نمود خود را در تاریخ ترکیه نشان داده، بیانگر این نکته است که از یک سوء سیاست‌های اقتصادی متأثر از پایگاه طبقاتی توسط احزاب گوناگون به اجرا گذاشته‌شده و از سوی دیگر این روند اصلاحات اقتصادی در طول دوران جمهوری ترکیه روندی تکاملی و انباشتی داشته و با افزایش ثبات اقتصادی زمینه برای تحکیم جایگاه احزاب و شاخص‌های دموکراسی فراهم‌شده است (ارغوانی پیرسلامی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۳). بدین ترتیب، نرخ رشد تولید ناخالص داخلی در ترکیه از سال ۱۹۹۸ تا سال ۲۰۲۱ به‌طور متوسط ۱،۱۳ درصد بوده است که در سه‌ماهه سوم سال ۲۰۲۰ به بالاترین رقم ۱۵،۹۰

سال	سرمایه گذاری مستقیم خارجی (آ تریه تریلیون دلار)	سرمایه گذاری مستقیم خارجی (آ تریه تریلیون دلار)	سرمایه گذاری مستقیم خارجی (آ تریه تریلیون دلار)	سرمایه گذاری مستقیم خارجی (آ تریه تریلیون دلار)	دره
1990	0.45	0.01	24.6	-16	در
1991	0.54	0.015	5.10	27	در
1992	0.53	0.041	8.44	65	ایالا
1993	0.35	0.091	6.36	14	ایالا
1994	0.47	0.027	9.09	49	ایالا
1995	0.52	0.067	3.35	113	ایالا
1996	0.40	0.061	7.22	110	ایالا
1997	0.42	0.132	8.05	251	ایالا
1998	0.34	0.133	9.40	367	ایالا
1999	9.31	9.252	7.89	643	ایالا
2000	0.36	0.319	8.82	870	ایالا
2001	1.67	0.248	33.22	497	ایالا
2002	0.45	0.60	10.2	343	ایالا
2003	0.55	0.154	17.02	480	ایالا
2004	69.0	0.193	27.85	780	ایالا
2005	2	0.212	100.31	1064	ایالا
2006	3.65	0.167	201.85	924	ایالا
2007	26.3	0.312	220.47	2106	ایالا
2008	2.6	0.333	198.51	2549	ایالا
2009	1.33	0.241	85.85	1553	ایالا
2010	1.18	0.192	90.99	1469	ایالا
2011	94.1	0.258	161.82	2330	ایالا
2012	1.57	0.47	44.137	4107	ایالا
2013	1.40	0.353	135.63	2596	ایالا
2014	1.43	0.755	333.37	6685	ایالا
2015	2.32	0.593	74.192	4811	ایالا

منبع: (countryeconomy,2020)

ترکیه به طور عمده در جذب ورودی مستقیم خارجی به دلیل بی ثباتی در ساختار اقتصادی آن موفق نبوده است. اما آزادسازی که منجر به افزایش رقابت در داخل کشور می شود سرمایه گذاران را در کشور به بیرون رفتن و سرمایه گذاری مستقیم خارجی سوق می دهد. این رقم به وضوح نشان می دهد که سرمایه گذاری مستقیم خارجی پس از اوایل سال ۲۰۰۰ افزایش یافته است. این افزایش ناشی از عوامل داخلی و خارجی بود. علل داخلی شامل گشایش فضا برای سرمایه گذاری داخلی پس از آزادسازی است که باعث افزایش رقابت در بازار داخلی شد و شرکت های ترک را مجبور به رفتن به خارج از کشور به منظور کسب سود بیشتر کرد. با این حال ، سرمایه گذاری مستقیم خارجی در میان ترک ها هنوز هم به عنوان فرار سرمایه دیده می شود و آن ها آن را

به عنوان فعالیتی با نتیجه نابودی شغل‌ها می‌بینند (Salih iKiZ,2019:226).

جدول: هزینه‌های دولتی و مستقیم خارجی

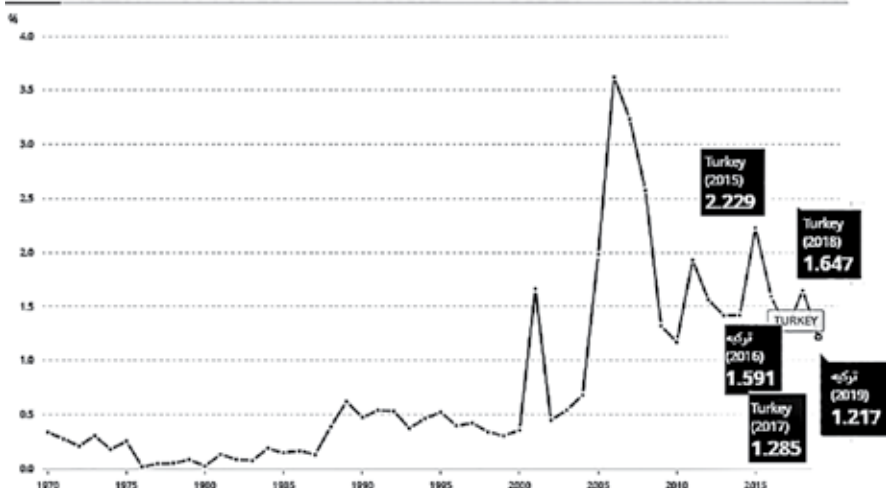
سال	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (ترکیه: تنگنای دولتی)	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (ترکیه: تنگنای دولتی)	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (ترکیه: تنگنای دولتی)	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (ترکیه: تنگنای دولتی)
1990	0.45	0.01	34.6	-16
1991	0.54	0.015	5.10	27
1992	0.53	0.041	3.44	65
1993	0.35	0.031	6.36	14
1994	0.47	0.037	3.08	49
1995	0.52	0.067	3.35	113
1996	0.40	0.061	7.22	110
1997	0.42	0.132	3.05	251
1998	0.34	0.133	9.40	367
1999	0.31	0.252	7.33	645
2000	0.36	0.319	9.82	870
2001	1.67	0.248	33.52	497
2002	0.45	0.60	10.2	143
2003	0.55	0.154	17.62	480
2004	69.0	0.193	27.85	780
2005	2	0.212	100.31	1064
2006	3.65	0.167	201.83	924
2007	26.3	0.312	220.47	2106
2008	2.6	0.333	195.51	2549
2009	1.33	0.241	85.85	1553
2010	1.18	0.192	90.99	1409
2011	94.1	0.258	141.82	2330
2012	1.57	0.47	44.137	4107
2013	1.43	0.283	135.43	3536
2014	1.43	0.755	333.37	6685
2015	2.52	0.593	74.192	4811

منبع: (Salih iKiZ,2019:226).

سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی به ترکیه تا سال ۲۰۰۲ ۱۵ میلیارد دلار بود ، در دوره ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۹ این کشور سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی حدود ۲۱۲ میلیارد دلار را به خود جلب کرد. این پیشرفت چشمگیری در مدت‌زمان کوتاهی است ، ترکیه به عنوان اقتصادهای نوظهور استثنایی در اقتصاد جهان ثبت شده است. بخش عمده‌ای از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به ترکیه در سال‌های اخیر که از اروپا ، آمریکای شمالی و کشورهای حوزه خلیج فارس تأمین می‌شود. سرمایه‌گذاری خارجی در ترکیه سهم ترکیه در سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ۲۳

سال ۲۰۲۰ به حدود ۱٪ افزایش یافت درحالی که در سال ۲۰۱۹ حدود ۰,۶٪ بود. در سال ۲۰۲۰ مبلغ ۸ میلیارد دلار است که رئیس دفتر سرمایه‌گذاری ترکیه می‌گوید باوجود بیماری همه‌گیر، با کاهش ۱۶,۵ درصدی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ترکیه با سرعت کمتری نسبت به آمار جهانی انجام می‌شود. بر اساس آخرین داده‌های سازمان ملل، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۲۰ با ۴۲٪ کاهش به ۸۵۹ میلیارد دلار سالانه رسیده است. ایتالیا با ۹۷۷ میلیون دلار و پس‌از آن ایالات‌متحده با ۷۹۸ میلیون دلار و انگلیس با ۶۹۳ میلیون دلار سرمایه‌های خارجی در ترکیه دارند. بخش مالی در سال گذشته بیشتر موردپسند سرمایه‌گذاران خارجی بود که ۱,۳۹ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری را به خود جلب کرد. اطلاعات و ارتباطات با ۱,۳۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ دومین بخش محبوب بود (AA, ۲۰۲۱). بااین‌حال سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ترکیه در آوریل سال ۲۰۲۱ ۱۸۳ میلیون دلار افزایش یافت. طبق انتظارات مدل‌های کلان جهانی تجارت و اقتصاد، انتظار می‌رود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ترکیه در پایان این سه‌ماهه ۵۹۰,۰۰ میلیون دلار باشد. با نگاه به جلو، تخمین زده می‌شود که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ترکیه در مدت‌زمان ۱۲ ماه ۸۵۰,۰۰ باشد. در بلندمدت پیش‌بینی می‌شود که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ترکیه با توجه به مدل‌های اقتصادسنجی ما در حدود ۷۵۰,۰۰ میلیون دلار در ۲۰۲۲ و ۸۸۰,۰۰ میلیون دلار در ۲۰۲۳ روند داشته باشد^۱

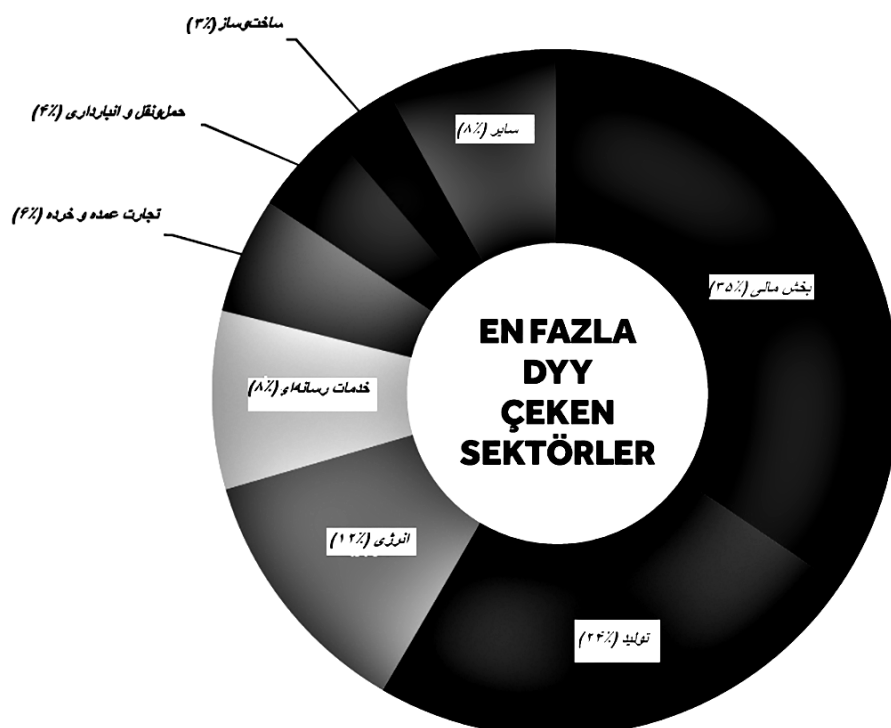
سرمایه گذاری مستقیم خارجی ، ورودی خالص (درصد تولید ناخالص داخلی) - ترکیه

منبع: (WORLD BANK, 2021)

از ۱۹۷۳ تا سال ۲۰۰۲ یعنی به مدت سی سال، کل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به ترکیه فقط ۱۵ میلیارد دلار بود درحالی‌که این کشور از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۷ یعنی به مدت پانزده سال حدود ۱۹۳ میلیارد دلار سرمایه خارجی مستقیم جذب کرده است. همچنین تا پایان سال ۲۰۱۷ ، تعداد شرکت‌های با سرمایه خارجی در ترکیه ۵۸۴۰۰ نفر بوده است ، درحالی‌که در سال ۲۰۰۲ تعداد ۵۶۰۰ شرکت بودند. از ۱۹۷۳ تا سال ۲۰۰۲ یعنی به مدت سی سال، کل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به ترکیه فقط ۱۵ میلیارد دلار بود درحالی‌که این کشور از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۷ یعنی به مدت پانزده سال حدود ۱۹۳ میلیارد دلار سرمایه خارجی مستقیم جذب کرده است (dayslegal, 2019) توسعه قابل توجه توسعه پس از اصلاحات است ، زیرا بسیاری از سرمایه‌های خارجی به‌ویژه در بخش بانکی جریان می‌یابد و این افزایش شدید سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی در سال‌های اخیر در ترکیه را توضیح می‌دهد. حوزه‌هایی که بیشترین سرمایه‌ی مستقیم

خارجی را جذب کرده‌اند سایر (۸٪)، بخش مالی (۳۵٪)، تولید (۲۴٪)، انرژی (۱۲٪)، خدمات رسانه‌ای (۸٪)، تجارت عمده و خرده (۶٪)، حمل‌ونقل و انبارداری (۴٪)، ساخت‌وساز (۳٪)

(DAKAIRANMASASI, 1398).

ترکیه از نظر سهولت انجام تجارت در سال ۲۰۲۰ به‌عنوان سی و سومین کشور از بین ۱۹۰ اقتصاد شناخته‌شده است که نسبت به سال گذشته ۱۰ موقعیت افزایش داشته است. امور مالی ، تولید و انرژی از جمله بخش‌هایی هستند که بالاترین میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را در ترکیه به خود اختصاص می‌دهند و بیش از ۶۰ درصد سهام کل را تشکیل می‌دهند. از نظر ۲۶ سهام ، هلند پیش‌تاز است و ۱۶٫۱٪ از کل سرمایه‌گذاری خارجی را به خود اختصاص داده است و

پس از آن ایالات متحده با ۷,۶٪ و کشورهای حوزه خلیج فارس - بیشتر قطر - با ۷٪ (بانک مرکزی جمهوری ترکیه). داده‌های آنکتاب نشان می‌دهد جریان مستقیم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به ترکیه در نیمه سال ۲۰۲۰ با ۳۲٪ کاهش به ۲,۹ میلیارد دلار رسیده است. میزان کاهش به‌طور کلی با روند گسترده‌تر منطقه‌ای در غرب آسیا در طول دوره مطابقت داشت. با این وجود، داده‌های اولیه بانک مرکزی ترکیه حاکی از بهبود سرمایه‌گذاری در سه ماهه سوم سال گذشته است که سهام FDI تا پایان ماه اکتبر به ۱۸۵ میلیارد دلار رسیده است (Santander, 2021)

جدول مقایسه کشور برای حمایت از سرمایه گذاران

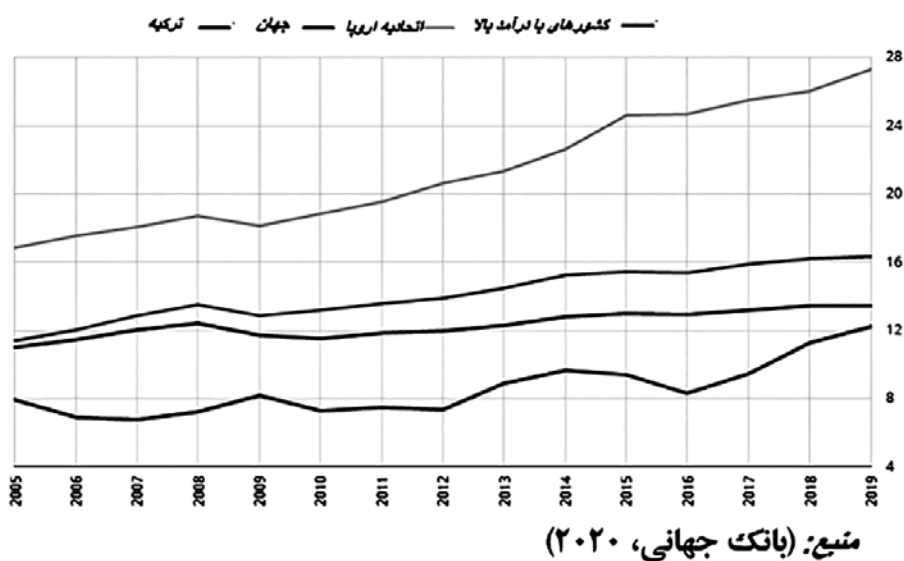
کشور	آلمان	ایالات متحده	اروپای شرقی و آسیای میانه	ترکیه
فهرست شفافیت معاملات*	۵,۰	۷,۴	۷,۰	۹,۰
فهرست مسئولیت مدیر**	۵,۰	۸,۶	۵,۰	۵,۰
فهرست قدرت سهامداران***	۵,۰	۹,۰	۶,۰	۶,۰
توجه: * هرچه شاخص بزرگتر باشد شرایط معاملات شفاف تر است؛ ** هرچه شاخص بزرگتر باشد مدیرشخصا مسئولیت بیشتری دارد؛ *** هرچه شاخص بزرگتر باشد اقدامات قانونی سهامداران برای آن آسان تر خواهد بود				

منبع: (Santander, 2021)

۵۰,۶٪ از کل سرمایه‌گذاری شده توسط شرکت‌های ترک در خارج از کشور به سمت کشورهای توسعه یافته است و ۴۹/۴ درصد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به مناطق کمتر توسعه یافته سرازیر شده اند. با این حال، ۳۲ درصد از ۲۳۲۱ شرکت فعالیت در خارج از کشور در ۲۷

کشورهای پیشرفته واقع شده است، در حالی که ۶۸٪ آن‌ها در این کشور واقع شده‌اند کشورهای در حال توسعه. با جهانی شدن و دیجیتالی شدن، سهم تجارت بین‌المللی خدمات (UHT) در تولید ناخالص داخلی (GDP) در سراسر جهان در حال افزایش است این میزان که در سال ۲۰۰۵ با نرخ ۱۱ درصد بود، در سال ۲۰۱۹ به ۱۳٫۵ درصد افزایش یافت. در همان دوره، سرعت توسعه تجارت خدمات در ترکیه بالاتر از متوسط جهانی بود. سهم تجارت بین‌المللی خدمات (UHT) که در سال ۲۰۰۵ حدود ۸ درصد از تولید ناخالص داخلی را تشکیل می‌داد، در سال ۲۰۱۹ به ۱۲٫۲ درصد افزایش یافت (AdnanEken & Yazıcı, 2021)

تجارت بین‌المللی خدمات

منبع: (WORLDBANK, 2021)

آغاز هزاره سوم را باید سال‌های شکوفایی اقتصاد ترکیه دانست. به گواهی تاریخ، ترکیه پس

از پشت سر گذاشتن بحران‌های اقتصادی دهه‌های ۵۰ تا ۹۰، روند رو به رشد اقتصادی خود

را آغاز نمود؛ چراکه اردوغان به عنوان رهبر حزب عدالت و توسعه، پس از پیروزی در انتخابات پارلمانی با قرار دادن سیاست های اصلاحی چون رشد چشم گیر تولید ناخالص داخلی ترکیه، اجرای برنامه تثبیت اقتصادی پیشنهادی صندوق بین المللی پول با هدف خصوصی سازی بانک ها و بخش های انرژی، اصلاح نظام مالیاتی و رفاهی، دسترسی به سرمایه گذاری خارجی و اتخاذ سیاست تهای انقباضی در حوزه حجم پول بر روی میز کار خود، توانست موفقیت چشم گیری در اصلاحات داخلی به دست آورد. با اجرای این برنامه های اقتصادی، برای نخستین بار در سال ۲۰۰۴ میلادی طی بیش از یک دهه، تورم ترکیه به پایین تر از ۱۰ درصد کاهش یافت و تا سال ۲۰۰۶ میلادی، به جایگاه ششم اقتصادی در بین کشورهای اروپایی رسید (سمیعی اصفهانی و فرحمند، ۱۳۹۶: ۱۳۱). امید حزب عدالت و توسعه به عنوان یکی از مهمترین بازیگران ائتلاف طرفدار عضویت در اتحادیه اروپا و طرفدار سیاستهای اقتصادی نئولیبرال برای تسریع در روند اروپایی شدن این بود که برای پرهیز از خطرهای امنیتی و چالش های جهانی شدن (از جمله واگرایی) بتواند در قالب یک دموکراسی لیبرال کثرت گرا از طریق الحاق به اتحادیه اروپا به جامعه جهانی بپیوندد... همچنین در راستای تامین منافع اقتصادی با عضویت در اتحادیه اروپا و شناخته شدن به عنوان یک دموکراسی پایدار، امکان بیشتری برای جذب سرمایه خارجی بیابد (ر.ک برزگر و مفیدی احمدی، ۱۳۹۳: ۵۹۸). بحران اقتصادی ترکیه از بسیاری جهات مبرم ترین و بحرانی است که اتحادیه اروپا می تواند بیشترین تأثیر را بر آن بگذارد. علی رغم روابط مولد با اروپا، اقتصاد ترکیه اکنون در چرخه ای از تورم بی رویه، ارز ضعیف و کسری حسابهای جاری دائمی قرار دارد. در سه ماهه پایانی سال ۲۰۱۸، تولید ناخالص داخلی ترکیه ۳ درصد کاهش یافت و اقتصاد کل در سال ۲۰۱۸ تنها ۲٫۶ درصد رشد کرد، در حالی که این رقم در سال ۲۰۱۷ از ۷٫۴ درصد کمتر بود (هرچند این رقم در سال ۲۰۱۷ به دلیل اثر کم پایه ناشی از اختلالات سال ۲۰۱۶، از جمله تلاش برای کودتا و حملات تروریستی). ۱۰۶ تورم مصرف کننده بالای ۲۰ درصد و بیکاری ۱۳٫۵ درصد در دسامبر ۲۰۱۸ - با ۴٫۳ میلیون نفر بیکار - درست پایین ترین رکورد

بدترین نرخ بیکاری ترکیه در سه دهه گذشته، که در اوج بحران مالی جهانی در سال ۲۰۰۹ به دست آمد (Hoffman & Werz, 2019:39).

نتیجه‌گیری

در ۲۴ ژانویه ۱۹۸۰ ترکیه سیاست‌های اقتصادی خود را از مدل جایگزینی واردات به مدل اقتصاد بازار آزاد تغییر داد. پس‌ازاین تحول در ناحیه اقتصادی و انجام انتخابات آزاد در سال ۱۹۸۳، روابط ترکیه و جامعه‌ی اروپا که بعد از دخالت نظامیان ترکیه در حکومت و انجام کودتا در سال ۱۹۸۰ رو به سردی نهاده بود تا حدودی بهبود یافت. اما بنا بر تصمیم کمیسیون جامعه‌ی اروپا یک دوره‌ی انتظار برای ترکیه آغاز گردید. نپذیرفتن ترکیه باعث شد تا دولت ترکیه از رفتار اتحادیه‌ی اروپا انتقاد کرده و اعلام کند هدف ترکیه در عضویت کامل موردتوجه قرار نگرفته و توسعه روابط بستگی به رفتار اتحادیه‌ی اروپایی دارد اما درنهایت در یازده دسامبر ۱۹۹۹ در هلسینکی فنلاند نام ترکیه به‌صورت رسمی به‌عنوان نامزد عضویت در اتحادیه اروپا درج شد. به‌هرحال امروزه ترکیه با داشتن طولانی‌ترین سابقه و روند مذاکره با اتحادیه اروپا، ششمین شریک تجاری اتحادیه اروپا است. موفقیت اقتصادی کشور ترکیه، به نظر تحلیل گران فشار خارجی بود چراکه ترکیه برای پیوستن به اتحادیه اروپا خود را تحت اصلاحات اساسی قرار داد. استراتژی اصلی ترکیه در اقتصاد کلان برای دستیابی رشد اقتصادی بالا، گسترش بخش خصوصی و ایجاد سازوکار برای رقابت بیشتر بوده است. خصوصی‌سازی به‌طور مشخصی از میانه دهه ۸۰ میلادی در دستور کار سیاست‌های اقتصادی ترکیه قرار گرفت. خصوصی‌سازی در ترکیه از یکسو به کاهش هر چه بیشتر مداخله دولت در فعالیت‌های اقتصادی و کاهش بار پولی بنگاه‌های اقتصادی دولتی بر بودجه ملی کمک کرده و از سوی دیگر به توسعه بازارهای سرمایه و هدایت مجدد منابع به‌سوی سرمایه‌گذاری‌های جدید معطوف بوده است. ترکیه در به ثمر رساندن سیاست‌های خصوصی‌سازی خود با به‌کارگیری جلب حمایت مردمی، شفافیت در سیاست‌گذاری و اجرا، ثبات اقتصادی و سیاسی و حمایت قوی دولت از

بخش خصوصی توانسته تا حد قابل توجهی در این مسیر توفیق کسب کند. علاوه بر خصوصی سازی، با سیاست گذاری اقتصادی در کشور همسایه به جذب سرمایه خارجی نیز اهتمام ویژه ای داشته است. تصویب قانون حمایت از سرمایه گذار خارجی در سال ۲۰۰۳ میلادی و به دنبال آن اصلاح زیرساخت های اقتصادی و سرمایه گذاری در این کشور سبب شد تا میزان سرمایه گذاری خارجی در سال ۲۰۰۵ به ۹ میلیارد و ۶۶۷ میلیون دلار آمریکا برسد و سرمایه گذاری نسبت به سال قبل ۳ برابر رشد کرد. این روند در سال های بعد نیز تداوم داشت به نحوی که در سال ۲۰۰۷ میزان سرمایه گذاری خارجی در ترکیه حدود ۲۰ میلیارد دلار اعلام شد. تصویب قانون حمایت از سرمایه گذار خارجی در سال ۲۰۰۳ میلادی و به دنبال آن اصلاح زیرساخت های اقتصادی و سرمایه گذاری در این کشور سبب شد تا میزان سرمایه گذاری خارجی در سال ۲۰۰۵ به ۹ میلیارد و ۶۶۷ میلیون دلار آمریکا برسد و سرمایه گذاری نسبت به سال قبل سه برابر رشد کرد. از سال ۲۰۰۱ و با روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه زمینه برای انجام اصلاحات اساسی و حصول آن در سال ۲۰۰۴ شتافتند. شواهد اقتصادی که در قالب اصلاحات رشد خود را در تاریخ ترکیه نشان داده، بیانگر این نکته است که از یک سوء سیاست های اقتصادی متأثر از پایگاه طبقاتی توسط احزاب گوناگون به اجرا گذاشته شده و از سوی دیگر این روند اصلاحات اقتصادی در طول دوران جمهوری ترکیه روندی تکاملی و انباشتی داشته و با افزایش ثبات اقتصادی زمینه برای تحکیم جایگاه احزاب و شاخص های دموکراسی فراهم شده است. در ترکیه نرخ بیکاری در آوریل ۲۰۲۱ به ۱۳،۹ درصد رسید، که بالاترین میزان از بالاترین رقم ۱۴،۴ درصدی در ژوئیه سال ۲۰۲۰ بود، زیرا تعداد بیکاران ۲۷۵ هزار نفر افزایش یافته و به ۵۱۱/۴ میلیون نفر رسیده و سطح اشتغال ۱۹۳ هزار نفر کاهش یافته و به ۲۸،۰۵۶ رسیده. در بخش های صنعت و خدمات از دست دادن شغل رخ داده است. در همین حال، نرخ بیکاری غیر کشاورزی نیز در آوریل از ۹/۱۶ درصد در مارس به ۱۶،۲ درصد رسید. در حالی که نرخ بیکاری جوانان برای افراد بین ۱۵ تا ۲۴ سال از ۲۵،۵ درصد به ۲۵،۶ درصد رسیده است.

فهرست منابع

- ۱- احمدی، حمید؛ حاتم آبادی فراهانی، فاطمه (۱۳۹۰)، «سیاست داخلی و خارجی ترکیه از دیدگاه حزب عدالت و توسعه»، فصلنامه حقوق و سیاست، شماره ۱۵، بهار و تابستان ۱۳۹۰، صص ۴۲-۱۱
- ۲- ارغوانی پیرسلامی، فریبرز؛ صالحی، سیدجواد؛ ایمانی، امیر (۱۳۹۶)، «مؤلفه‌های ثبات و تهدید در روند دموکراسی ترکیه: ریشه‌یابی الگوی نوسانی دموکراتیک»، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، سال ششم، شماره ۲۲، پاییز ۱۳۹۶، پیاپی ۵۲، صص ۱۴۷-۱۱۷
- ۳- امیدی، علی؛ اصلانی اسلمرز، عابد (۱۳۹۱)، «درس‌های همگرایی اتحادیه اروپا برای اکو»، دو فصلنامه برنامه و بودجه، شماره ۱۰۹، صص ۳۸-۳
- ۴- برزگر، کیهان؛ مفیدی احمدی، حسن (۱۳۹۳)، «تاثیرپذیری سیاست خارجی ترکیه از روند اروپایی شدن»، فصلنامه سیاست خارجی، زمستان ۱۳۹۳، سال بیست و هشتم، شماره ۴، صص ۶۱۰-۵۹۱
- ۵- زاهدی، نسا؛ سرپرست سادات، سید ابراهیم (۱۳۹۶)، «اقتصاد سیاسی توسعه ترکیه»، دو فصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، دوره ۶، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۷، پیاپی ۱۲، صص ۲۴-۱
- ۶- فرسای، شهرام (۱۳۸۱)، کنکاش برای ده محور شرارت؛ اهداف و بازتاب‌ها، مجله نگاه، سال سوم، شماره ۲۱، فروردین ۱۳۸۱
- ۷- سمیعی اصفهانی، علیرضا؛ فرحمند، صغری (۱۳۹۶)، کودتای ۲۰۱۶ ترکیه و آینده سیاسی حزب اسلام گرای عدالت و توسعه؛ با تأکید بر روش سناریونویسی، رهیافتهای سیاسی و بین‌المللی، سال هفتم، شماره ۴۵، بهار ۱۳۹۵، صص ۱۵۶-۱۲۲
- ۸- موسوی، میرولی (۱۳۹۱)، همگرایی ترکیه با اتحادیه اروپا و تأثیر آن بر تحولات سیاسی این کشور (۲۰۱۰-۱۹۹۰)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد سیاسی دانشکده علوم اداری و اقتصادی دانشگاه فردوسی مشهد، استاد راهنما دکتر احمد محقر
- 9- AdnanEken, A., & Yazıcı, D. (2021, jun 14). Retrieved from TÜRKİYE’NİN HİZMET İHRACATININ YAPISI: <https://tcmbblog.org/wps/wcm/connect/blog/tr/main+menu/analizler/turkiyenin+hizmet+ihracatinin+yapisi>
- 10- AdnanEken, A., & Yazıcı, D. (2021, jun 14). TÜRKİYE’NİN HİZMET İHRACATININ YAPISI, Retrieved from: <https://tcmbblog.org/wps/wcm/connect/blog/tr/main+menu/analizler/turkiyenin+hizmet+ihracatinin+yapisi>
- 11- Countryeconomy,(2020A) Turkey GDP - Gross Domestic Product, Retrieved from: <https://countryeconomy.com/gdp/turkey>
(DAKAIRANMASASI) 1398/04/05 بازایی از سرمایه‌گذاری خارجی مستقیم در ترکیه:
<https://www.dakairanmasasi.com/discover-turkey/60427528>
- 12- Dayslegal. (2019, may 30). Foreign Direct Investment in Turkey – The Numbers, Retrieved from: <https://www.dayslegal.com/post/foreign-direct-investment-in-turkey-the-numbers>

- 13- Eur-lex.europa. (2011). Document 52011DC0666. communication from the commission to the european parliament and the council Enlargement Strategy and Main Challenges 2011-2012, Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex%3A52011DC0666>
- 14- Hoffman, M. (2021, JAN 19). Flashpoints in U.S.-Turkey Relations in 2021, Retrieved from: <https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2021/01/19/494738/flashpoints-u-s-turkey-relations-2021/>.
- 15- Konings J. and Faucompret E.(2008) Turkish Accession to the EU, Retrieved from: Satisfying the Copenhagen Criteria, Routledge
- 16- Redacted, n. (2013). European Union Enlargement: A Status. Congressional Research Service, 1-2.
- 17- Salih iKiZ, Ahmet (2019), Changing Trends in Outward Foreign Direct Investment of Turkish Companies, Advances in Economics and Business 7(5): 222-233, 2019
- 18- Tanja A. Borzel ؛ Soyaltin D.(2012) Europeanization in Turkey, Stretching a Concept to its Limits?, KFG Working Paper No. 36, February 2012
- 19- Tocc . N, (2014), Turkey and the European Union A Journey in the Unknown, turkey project policy paper AT BROOKINGS, Number 5, November 2014